

Sári bíróné

A halálra táncoltatott lány

A magyar népballadákról

***Készítette:
Szűcs Budai Engelbert
magyartanár***

A népköltészeti alkotások változatokban élnek.

„A ballada: tragédia, dalban elbeszélve.” *(Gregus Ágost)*

drámai: *mert párbeszédet tartalmaz, konfliktusra épül*

lírai: *mert formája verses, dallama van és énekelhető*

epikai: *mert történetet mond el*

Ballada:

- verses kisépikai, nép- és műköltészeti műfaj
- az eseményeket, előzményket, okokat nagyrészt drámai párbeszéddekből és lírai monológokból ismerjük meg.
- cselekménye sűrített, a lényegyet emeli ki
- mindent elhagy, ami a lényeg szempontjából nem nélkülözhetetlen
- előadásmódja szaggatott
- a műfaj lényeges vonása, hogy az embereket kiélezett lelkiállapotokban ábrázolja, gyakran a megzavart emberi lélek magatartását mutatja be
- legjellemzőbb témái a hűség és hűtlenség, féltékenység, házasságtörés, általában a szerelem problémái

Ballada:

- A falba épített asszony
- A két kápolna-virág
- Az elcsalt feleség
- A szívtelen anya
- A mennybe vitt leány
- Az elcsalt és megölt leány
- Az eladott leány
- Az elrabolt leány
- A megátkozott leány
- A szégyenbe esett leány
- ***A halálra táncoltatott leány***

-Jó napot, jónapot
Sári bírónénak,
Sári bírónénak,
A Kati lányának!

-Jőjj be, Kati lányom,
Legények hívatnak,
Sári városában
Lakodalmat laknak.

-Nem mék anyám, nem
mék,
Mer tudom, nem jó lesz,
Árvadi Jánosnak
Lakodalma most lesz.

-Vedd föl, Kati lányom,
Finom selyem szoknyád,
Húzd a lábaidra,
Húzd karmazsin csizmád.

Tíz pár aranygyűrűd
Rakd az ujjaidra,
Hadd szakadja szívit
Kedves galambodnak.

-Jó estét, jó estét
Árvadi Jánosnak!
Én is megérkeztem
A lakodalomba.

-Gyere velem táncra,
Egy kis mulatságra.
-Nem megyek én
kenddel,
Mert zsíros az ingujj.

-Gyere velem táncra,
Egy kis mulatságra.
-Elmegyek én kenddel,
Nem zsíros ingujja.

-Húzd rá, cigány, délig,
Déltől fogva estig,
Estétől hajnalig,
Világos viradtig.

-Eresszen kend más el,
Mer mingyán meghalok,
Finom selyem szoknyám
Testemhez ragadott.

-Nem bánom, meghalsz is,
Világból kimégysz is,
Ha enyém nem lettél,
Másé se lehessél.

-Eresszen kend más el,
Mer mingyán meghalok,
A csizmám szárában
A vér megaludott.

-Nem bánom, meghalsz is,
Világból kimégysz is,
Ha enyém nem lettél,
Másé se lehessél.

-Húzd rá cigány délig,
Déltől fogva estig,
Estétől hajnalig,
Míg ki nem terítik.

-Fogjál, kocsis, fogjál.
Gyerünk hamar haza!...
-Nyisd ki anyám, nyisd ki
Leveles kapudat.

Bontsd el anyám, bontsd el
Paplanos ágyadat,
Hadd pihentessem el
Fáradt tagjaimat.

-Jó napot, jó napot
Sári bírónénak,
Sári bírónénak,
A Kati lányának!

Ugyan kedves anyám,
Hogy van már a Kati?
Ugyan kedves anyám,
Hogy van már a Kati?

-Jól van már a Kati,
Nincs is semmi baja,
Ki is van terítve
A ház közepibe.

-Csináltatsz-e neki

Diófa koporsót?

-Csináltatok, anyám,
Márványkő koporsót.

-Meghúzatod-e már

A hármás harangot?

-Meghúzatom, anyám,
Mind a tizenhatot.

-Kiviteted-e hát

Valamily gödörbe?

-Kivitetem, anyám,
Gyászos temetőbe.

-Kiviteted-e hát

Valamily koldussal?

-Kivitetem, anyám,
Tizenhat zsandárral.

Átkozott az apa,
Hétszerte az anya,
Ki egyetlen lányát
A bálba bocsátja.

Este elereszti,
Reggel sem keresi
Harmadnapra pedig
Halva viszik neki.

témája szerint: a népeletből merített

A tánc sok-sok évszázadon át a legkülönbözőbb rétegekhez tartozóknak élményt, örömet nyújtott, a felszabadultság érzetét adta, gondot-bút felejtetett.

A társadalmi élethez szervesen hozzátartozott, lehetőséget nyújtott a kapcsolattartásra, az ismerkedésre, a párválasztásra.

Bizonyos eseményekhez, szertartásokhoz, szokásokhoz szorosan kapcsolódott.

Gyakran a mulatozás részét képezte.

Általában a fesztelenség, sokszor a fékezhetetlen jókedv hatotta át, még akkor is, ha maga a tánc koronként, nemzetenként, társadalmi rétegenként változott.

Egyes táncokat összefüggésbe hoztak a nemzeti karakterrel, az adott nemzetre jellemzőnek tekintettek.

A tánc, mint a büntetés eszköze:

A kitáncoltatás:

A táncot éppen felhasználták egyénnel vagy csoporttal szembeni szankcióként, azaz hátrányként, büntetésül, megszégyenítésül, megalázásként. A szankció szavakban, gesztusokban, ritkábban fizikai kényszer formájában nyilvánult meg.

A legényközösség által alkalmazott megszégyenítő jogi népszokás volt. A helyi szabályt sértő lányon hajtották végre, bál, táncos mulatság alkalmával.

A táncban visszautasított legény rábeszélte társait, senki ne kérje fel a lányt táncolni.

Vagy kerített egy seprűt, és amint tehetette, a lány markába nyomta, jelképezve, hogy azzal táncoljon.

Előfordult az is, hogy a legények egymás után felkérték a lányt, és a megfelelő, mindenkinek feltűnő pillanatban faképnél hagyták. Ezzel a szégyennel távozhatott haza a leányzó.

Ez lehetett a következménye annak, ha egy lány illetlenül viselkedett a legényekkel szemben, magára haragította őket. Vagy ezt a szankciót alkalmazták, ha egy lány visszautasította a táncra felkérő legényt, ám mással utána elment táncolni. Akkor a legények összefogtak ellene, kimuzsikálás, kitáncoltatás formájában elbántak vele.

A szűkebb értelemben vett kimuzsikálásnál a legények lepénzelték a zenekart, mely alkalomadtán körülvette a leányt, és a Rákóczi-induló vagy más marsdallam muzsikálása mellett a kijáráshoz szorította. Ott valamelyik legény seprűt nyomott a kezébe, vagy anélkül kilökte az ajtón, és a lány a továbbiakban nem lehetett részese a mulatságnak.

Halálra táncoltatás:

Egy, esetleg több legény megy el a leány, sokszor a gazdag bírólány házához. A gyakran szegény legény a lányt rövid párbeszéd után bálba hívja, vagy a közösségi illem szabályai szerint anyjától bálba kéreti.

Sok változatban a leány visszautasítja a hívást, mert rosszat sejt.

-Jó napot, jónapot

Sári bírónénak,

Sári bírónénak,

A Kati lányának!

-Jőjj be, Kati lányom,

Legények hivatnak,

Sári városában

Lakodalmat laknak.

-Nem mék anyám, nem mék,

Mer tudom, nem jó lesz,

Árvadi Jánosnak

Lakodalma most lesz.

Halálra táncoltatás:

A legény vagy az anya elsorolja a lánynak, hogy mit vegyen fel, milyen díszesen öltözzön.

-Vedd föl, Kati lányom,
Finom selyem szoknyád,
Húzd a lábaidra,
Húzd karmazsin csizmád.

Tíz pár aranygyűrűd
Rakd az ujjaidra,
Hadd szakadja szívit
Kedves galambodnak.

Halálra táncoltatás:

A lány viselkedése, ami miatt kiközösíti, megszólja a falu, amiért megtörténik a halálra táncoltatás.

-Gyere velem táncra,
Egy kis mulatságra.
-Nem megyek én kenddel,
Mert zsíros az ingujj.

-Gyere velem táncra,
Egy kis mulatságra.
-Elmegyek én kenddel,
Nem zsíros ingujja.

Halálra táncoltatás:

Miután megérkezik a mulatság helyszínére, a legény felszólítja a zenészeket muzsikálásra, ezzel megkezdődik a tánc.

-Húzd rá, cigány, délig,
Déltől fogva estig,
Estétől hajnalig,
Világos viradtig.

Halálra táncoltatás:

A lány ereje fogytával kéri, gyakran háromszor is, hogy engedjék pihenni. Hiszen ruhája testére tapadt, gyűrűje ujjába dagadt, cipője vérrel tele. Kérése azonban nem teljesül, addig kell táncolnia, míg meg nem hal.

-Eresszen kend már el,
Mer mingyán meghalok,
Finom selyem szoknyám
Testemhez ragadott.

-Nem bánom, meghalsz is,
Világból kimégysz is,
Ha enyém nem lettél,
Másé se lehessél.

-Eresszen kend már el,
Mer mingyán meghalok,
A csizmám szárában
A vér megaludott.

-Nem bánom, meghalsz is,
Világból kimégysz is,
Ha enyém nem lettél,
Másé se lehessél.

Halálra táncoltatás:

A mulatság helyszínén a legény felszólítja a zenészeket muzsikálás folytatására, ezzel megpecsételődik a lány sorsa.

-Húzd rá cigány délig,
Déltől fogva estig,
Estétől hajnalig,
Míg ki nem terítik.

Halálra táncoltatás:

A lány halála után a szülőket vagy csak az anyát megátkozza a ballada.

Átkozott az apa,
Hétszerte az anya,
Ki egyetlen lányát
A bálba bocsátja.

Este elereszti,
Reggel sem keresi
Harmadnapra pedig
Halva viszik neki.

Szereplők:

A leány: **Kati**

A fiú: **Árvadi János**

Vezetéknév típusai: (Személynévből – pl. *Ádám Attila*; Foglalkozásból – pl. *Szűcs*; Ragadványnevek – pl. *Nagy* (tulajdonságból), *Arany* (köznévből), *Bíró* (tisztségből), *Horvát* (származásból); Elszármazásból – pl. *Budai*; Idegen eredetű – pl. *Müller*;

Nyelvezete:

Népies

- mék
- Estétül, déltül
- eressen kend mán el, mer mingyán meghalok
- ház közepibe

Előadásmódja:

Tömör, kihagyásos részek (balladai homály)

P1. táncbahívás – öltözködés – lakodalomban – a táncoltatás – Kati halála...

Stíluseszközök:

P1. ismétlődések, jelzők